

VN/22496/2026 - kirjallinen lausunto

Attendo Suomi Oy (myöhemmin ”**Attendo**”) kiittää mahdollisuudesta lausua HE113 täydentävästä esityksestä ja lausuu kunnioittaen seuraavaa;

Yleisesti

Teknologian käytön lisääminen sosiaalihuollossa sekä ikäihmisten asumispalveluissa ja kotihoidossa on tavoitteena kannatettava. Sosiaalihuolto kulkee vuosia jäljessä teknologisten ratkaisujen hyödyntämisessä asiakaskunnan terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamisessa ja edistämisessä.

Valtiovallan tavoite on ollut viimeisimpien hallituskausien aikana sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuuden edistäminen. Tuottavuutta voidaan edistää pääsääntöisesti kahdella tavalla: joko samoilla resursseilla tehdään enemmän tai toimimattomia, heikosti tuottavia palveluita ja toimintatapoja karsimalla. Tuottavuuden edistämisen paradigma tulee vain kasvattamaan merkitystään, kun tulevat hallitukset toteuttavat julkisen talouden sopeutuksia, joihin lähes kaikki eduskuntapuolueet ovat sitoutuneet.

Esitys tulee vain lisäämään teknologisten ratkaisujen käyttöönottoon liittyvää byrokratiaa lisäämättä tosiasiallisia kannusteita teknologioiden kehittämiseen, hankintaan tai käyttöönottoon. Me Attendolla näemme teknologioiden kehittämisen ja käyttöönoton paitsi asukasturvallisuuden ja hoivan laadun kannalta tärkeänä, myös hoivapalveluiden pidemmän aikajänteen saatavuuden kannalta välttämättömänä.

Suomi elää seuraavat 15-20 vuotta todella nopean ikääntymisen aikakautta ja haluamme alleviivata huoltamme siitä, että nykymuotoisen lainsäädännön henkilöstövaatimukset tulevat muodostumaan ikäihmisten palveluiden saatavuuden esteeksi jo lähivuosina, jos toimialalle ei tehdä aktiivista poliittista interventiota. Näemme teknologian myös tärkeässä roolissa hoivan henkilöstön jaksamisen, työhyvinvoinnin ja toimialan vetovoiman vahvistamisessa.

Attendo kantaa huolta esitettyjen muutosten vastavirtaisuutta kohtaan verrattuna näitä sosiaalihuoltolainsäädännön laajempaan uudistukseen: samaan aikaan, kun sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii karsimaan palvelutarpeen arviointiin ja hallinnollisiin päätöksiin käytettävää työaikaa, se lisää sitä esitetyillä muutoksilla sosiaalihuollossa. Esitettyjen muutosten vaikutusta sosiaalihuoltolain epävarmoiksi arvioituihin taloudellisiin vaikutuksiin olisi hyvä tarkastella ennen esitysten voimaantuloa ja toimeenpanoa.

Katsomme, että säännösvalmistelussa esitettyt perusoikeudelliset huolet teknologian käyttöönotosta sosiaalihuollon palveluissa ovat sinänsä oikeutettuja ja perusteltuja, mutta nyt näihin huoliin tässä esityksessä esitetty keinot johtavat kohtuuttomaan

byrokratiaan ja hallinnolliseen taakkaan teknologioita käyttöönottavien ja näihin investoivien palveluntuottajien kannalta. Nämä esitetyt keinot huolien hälventämiseksi tosiasiallisesti vesittävät esityksen tarkoituksen.

Yksityiskohtaisesti

Kiitämme täydentävän esityksen tarjoamaa kategorisointia erilaisille teknologioille. Täydennetty esitys poistaa suurimman huolen jo laajasti käytössä olevien teknologioiden, kuten lääkkeiden annosjakelun sekä automaattivalojen ja -ovien käytön jatkamisesta hoivan arjessa. Esitetyn 47 §:n säännöksen muotoilut mahdollistavat myös puheesta kirjaamisen kaltaisten teknologioiden käyttöönoton ilman pykälässä kuvattuja erityisiä asiakaskohtaisia menettelyitä.

Attendo kuitenkin katsoo, että esitetty lainsäädäntö sisältää erityisesti asumispalveluiden näkökulmasta merkittäviä riskejä hallinnollisen työn ja suoranaisten byrokratian merkittävään lisääntymiseen sekä esteitä teknologian käyttöönottamiselle mm. rikosoikeudellisen vastuun aiheuttamana.

Esitys lisäisi toteutuessaan muun muassa seuraavat uudet veloitteet palveluntuottajille ja niiden vastaaville johtajille:

1. Nykyisten teknologisten ratkaisujen kartoitus;
2. Yksilöllinen uudelleenarviointi kunkin asiakkaan ja kunkin teknologian osalta;
3. Muutokset kunkin asiakkaan kanssa tehtyyn sopimukseen ja palvelusuunnitelmaan teknologisten ratkaisujen käytöstä sekä näiden sopimusten ja suunnitelmien jatkuva päivitys uusien teknologioiden käyttöönotossa;
4. Valituskelpoisten päätösten tekeminen esim. muistisairaiden asumispalveluissa kunkin asiakkaan osalta ja kunkin teknologian osalta (sisältäen kaikki olemassa olevat teknologiat ja tulevat mahdolliset teknologiat);
5. Tietosuoja-auditointi kussakin asumispalveluyksikössä; ja
6. Jatkuva (vähintään vuosittainen) seuranta ja prosessin luominen olemassa olevien teknologioiden jatkamiselle kunkin asiakkaan osalta erikseen.

Näiden lisäksi esitetyt säännökset lisääisivät merkittävällä tavalla työmäärää hyvinvointialueiden ja yksityisten palveluntuottajien välillä mm. sen selvittämiseksi ja varmistamiseksi, miten asiakkaan mielipidettä on tiedusteltu teknologioiden käytössä ja missä laajuudessa.

Esitetty 47 d § tulee vierittämään yksityiselle palveluntuottajalla sellaisia vastuita, jotka ovat perinteisesti kuuluneet julkisen viranhaltijan tehtäviin, ja joihin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Esimerkiksi ikääntyneiden ympärivuorokautisessa palveluasumisessa lähes jokaisella hoivakodissa asuvalla ikäihmisellä on muistisairaus. Useat näistä ihmisistä eivät enää kykene ymmärtämään tekemiensä päätösten seurauksia.

Esitetty sääntely johtaa valtaisaan työmäärän lisääntymiseen juuri tällaisia palveluja tarjoavien palveluntuottajien toiminnassa, koska se velvoittaa näitä palveluntuottajia tekemään valituskelpoiset päätökset paitsi olemassa olevien teknologioiden, mutta myös kaikkien tulevien teknologioiden osalta. Kun päätöksenteosta olisi esitetyn säännöksen mukaan seuraamassa myös rikosoikeudellinen vastuu, johtaa yhtälö Attendon näkemyksen mukaan kohtuuttomaksi katsottavaan tilanteeseen: olemassa olevat teknologiat velvoittavat joka tapauksessa tekemään useammalla kymmenelle tuhannelle muistisairaalle ikäihmiselle valituskelpoisen päätöksen ja tästä velvoittavasta päätöksenteosta voi lisäksi seurata rikosoikeudellinen vastuu.

Katsomme, että päätös asiakkaan tarpeita vastaavista teknologioista tulisi tehdä hyvinvointialueen asiakasohjauksen ja palvelupäätöksen yhteydessä asiasta vastaavan viranhaltijan toimesta yhteistyössä asiakkaan läheisen kanssa. Päätöksenteon jättäminen yksityiselle palveluntuottajalle tilanteessa, jossa näyttökynnys asukkaan päätöksentekokyvyttömyyden todistamiseksi jää varsin epämääräiseksi, ja josta voi seurata yksityishenkilölle rikosoikeudellinen vastuu, ei ole suotavaa.

Katsomme, että perusoikeudelliset huolet voitaisiin ratkaista myös siten, että säännöksiin sisällytettäisiin sinänsä velvoitteet arvioida tehtävien teknologisten toimenpiteiden välttämättömyyttä, oikeasuhtaisuutta ja omavalvonnallista jatkuvaa arviointia, mutta samalla jättäen pois byrokratiaa lisäävät velvoitteet tehdä valituskelpoiset päätökset kunkin teknologian käyttöönotosta sekä siitä, että asiakkaan mielipidettä tiedusteltaisiin aina kussakin teknologisessa käyttöönotossa erikseen. Attendo katsoo, että EU-tasoinen sääntely (mm. EU:n tekoälyasetus sekä EU:n tiesuoja-asetus) yhdistettynä kansalliseen sääntelyyn (mm. asiakastietolaki sekä kansallinen mm. henkilötietolainsäädäntö) muodostavat riittävän kehikon sosiaalihuollon asiakkaan perusoikeuksien suojaamisessa.

Tarvittaessa tämän perusoikeushuolen voi vielä poistaa kaikkien edellä mainittujen keinojen ja mekanismien lisäksi sillä, että hyvinvointialueen sosiaaliviranomaiset yhteistyössä lääkärin kanssa arvioivat yleisellä tasolla erilaisten teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden asiakkaan hoidon kannalta erimuotoisissa sosiaalihuollon palveluissa. Tämä arviointi voitaisiin siten kirjata asiakkaan asiakassuunnitelmaan. Analogiaa tässä voi hakea esimerkiksi ikääntyneiden itsemääräämisoikeuden rajoittamisen tilanteista, joissa lääkäri arvioi rajoitustoimenpiteen hyväksyttävyyden asiakkaan hoidon ja huolenpidon kannalta. Hallinnollista taakkaa aiheuttaa myös takautuvien päätösten tekeminen lain astuttua voimaan. Voidaan pitää jopa oikeusvaltioperiaatteen vastaisena, että palveluntuottajien vastaavia johtajia veloitetaan tekemään rikosoikeudellisella henkilökohtaisella vastuulla valituskelpoiset päätökset muistisairaiden asumispalveluissa jo käytössä olevista teknologista ratkaisusta ja tällaisen ennen lain voimaantuloa aloitetun teknologian käyttö asetetaan tällä tavoin jälkikäteiseen tuomioistuinkontrolliin (esim. sensorit ja koneellinen lääkejakelu).

